

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

CC ./. riksåklagaren ang. misshandel m.m.

(Hovrätten för Västra Sveriges dom den 10 december 2015 i mål B 3595-15)

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt inkomma med svarsskrivelse i målet.

Jag vill anföra följande

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser att det inte finns skäl för prövningstillstånd i målet.

Bakgrund

CC har dömts för misshandel i nära relation vid sammanlagt tre tillfällen, olaga hot vid två tillfällen, skadegörelse samt narkotikabrott, ringa brott vid tre tillfällen. Brotten är begångna under tiden den 2 mars – den 13 oktober 2014. Domstolarna har bestämt påföljden till fängelse i åtta månader.

Tingsrätten, vars bedömningar hovrätten instämmer i, har uttalat följande såvitt avser frågan om påföljd.

CC är tidigare dömd för brott vid tre tillfällen sedan år 2009, senast i augusti 2012 för försök till skadegörelse till dagsböter.

CC ska nu dömas för våldsbrottslighet mot två olika kvinnor som han har haft en relation med. Han har attackerat TA och LK i deras bostäder och har utnyttjat deras försvarslöshet. Vad avser den misshandel och de olaga hot som riktats mot LK har den pågått under tre dagar och inletts sedan CC begränsat hennes möjligheter till kontakt med omvärlden, genom att ta hennes mobiltelefon. Våldsanvändningen har dessutom varit allvarlig och förhållandevis omfattande, bl.a. bestått i knytnävsslag mot ansiktet och våld med ett tillhygge. Enligt tingsrätten innebär detta att det samlade straffvärdet för de brott CC ska dömas för uppgår till fängelse åtta månader.

Det har såvitt avser misshandel och olaga hot varit fråga om brott av sådan art att det finns en presumtion för ett fängelsestraff. I detta fall är presumtionen, med hänsyn till allvaret i gärningarna, så stark att det för CCs

del inte finns förutsättningar för annan påföljd än fängelse. Längden på det straffet ska bestämmas i enlighet med det ovan angivna straffvärdet.

Överklagandet till Högsta domstolen

CC yrkar att påföljden ska bestämmas till skyddstillsyn.

Han gör gällande att finns prejudikatintresse i frågan om vilken inverkan en gärningsmans neuropsykiatriska funktionshinder kan ha för straffvärdet.

Han anför också att brottslighetens straffvärde inte i sig är så högt att detta utesluter en icke frihetsberövande påföljd. Vidare att brottsligheten, relationsmisshandling, där gärningsmannen haft neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, inte kan anses ha ett så högt artvärde att en icke frihetsberövande påföljd är utesluten.

Han menar att brottsligheten haft samband med hans neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i kombination med en betydande missbruksproblematik. Han har dock alltsedan han försattes på fri fot den 17 oktober 2014 frivilligt genomgått behandling för sitt missbruk och har varit drogfri sedan dess. Han har heller inte återfallit i brott. Han menar att hovrätten inte har beaktat hans förbättrade situation vid valet av påföljd.

Påföljdsfrågan

Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. (29 kap. 1 § första stycket brottsbalken).

Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. (29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken).

Bestämmelserna i 29 kap. 1 § brottsbalken kompletteras av reglerna i 2 och 3 §§, enligt vilka vissa försvårande och förmildrande omständigheter ska beaktas vid bedömningen. Enligt 29 kap. 3 § första stycket 2 ska därvid beaktas om den tilltalade till följd av en allvarlig psykisk störning haft nedsatt förmåga att inse gärningens innebörd eller att anpassa sitt handlande efter en sådan insikt eller annars till följd av en psykisk störning, sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande.

Vid val av påföljd ska rätten fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse. Därvid ska rätten beakta sådana omständigheter som anges i 29 kap. 5 §. Som skäl för fängelse får rätten, utöver brottslighetens straffvärde och art, beakta att den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott. (30 kap. 4 § brottsbalken).

Som skäl för skyddstillsyn ska beaktas om det finns anledning att anta att denna påföljd kan bidra till att den tilltalade avhåller sig från fortsatt brottslighet (30 kap. 9 § första stycket brottsbalken).

Som särskilda skäl för skyddstillsyn i stället för fängelse kan rätten beakta om en påtaglig förbättring skett av den tilltalades personliga eller sociala situation i något hänseende som kan antas ha haft samband med hans brottslighet (30 kap. 9 § andra stycket 1 brottsbalken).

För att få beaktas ska förbättringen dock vara påtaglig och avse förhållanden som kan antas ha samband med den tilltalades brottslighet. Exempel kan vara den tilltalade med missbruksproblem som underkastat sig behandling med positivt resultat. Även förändringar när det gäller exempelvis arbete eller bostad kan emellertid beaktas, om de kan antas ha haft samband med brottsligheten. Fängelsestraffkommittén angav i sitt förslag som ytterligare en förutsättning att förbättringen skett genom den tilltalades egen medverkan efter brottet. Denna ytterligare inskränkning av tillämpningen har inte någon motsvarighet i den slutliga texten. Man ska således regelmässigt kunna ta hänsyn till förbättringar av den personliga och sociala situationen hos en kriminellt belastad person som t.ex. under pågående rehabilitering har återfallit i brottslighet som kan antas ha varit av mer tillfällig karaktär och som inte är av alltför allvarlig beskaffenhet. Avsikten är således att denna punkt bl.a. ska omfatta de inte sällan förekommande fallen där den bedömningen görs att en framgångsrikt påbörjad rehabilitering skulle spolieras eller allvarligt försvåras genom verkställighet av ett fängelsestraff. (Brottsbalken. En kommentar [1 juli 2015, Zeteo] kommentaren till 30:9 BrB).

Min bedömning

CC har bl.a. gjort gällande att domstolarna vid straffvärdebedömningen inte beaktat att hans neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i kombination med hans tidigare missbruksproblematik haft stark inverkan på hans handlande vid gärningarna (29 kap. 3 § 2 brottsbalken).

Såvitt framkommit är det dock inte CC funktionsnedsättningar i sig som har legat till grund för hans svårigheter att kontrollera sitt handlande vid de aktuella gärningarna. Av utredningen i målet framgår att samtliga de brott mot person och den skadegörelse CC gjort sig skyldig till skett under påverkan av självförvållad berusning. Det förhållandet att CCs funktionsnedsättningar medför att han blir mer aggressiv och utåtagerande vid berusning bör inte anses utgöra en förmildrande omständighet. Inte minst eftersom CC måste ha varit väl medveten om hur han reagerar vid alkohol- och narkotikaintag. (Jfr NJA 2011 s. 563 p. 29 och NJA 2012 s.45 p. 49).

Mot denna bakgrund instämmer jag i domstolarna bedömningar av straffvärdet av gärningarna. Några billighets-skäl att beakta föreligger enligt min uppfattning inte.

Enligt fast praxis är misshandel av normalgraden, särskilt när den är riktad mot närstående, brott av sådan art att det föreligger en presumtion för fängelse (se t.ex. NJA 2000 s. 17 III). Vid ett så högt straffvärde som fängelse i 8 månader bör det krävas alldeles särskilda skäl för att döma till en annan påföljd än fängelse.

CC har anfört att sedan brottsligheten begicks det på hans egna initiativ har skett en påtaglig förbättring av hans personliga och sociala situation.

Mot bakgrund av brottslighetens straffvärde och art kan enligt min uppfattning dock vare sig en ren skyddstillsyn eller en skyddstillsyn med böter anses utgöra en tillräckligt ingripande påföljd. Möjligen skulle bedömningen bli en annan om skyddstillsynen kunde kombineras med föreskrift om samhällstjänst (jfr NJA 1994 s. 468) alternativt med ett kortare fängelsestraff (se 28 kap. 3 § och 30 kap. 11 § brottsbalken samt NJA 2013 s. 922).

I den personutredning som inhämtats i målet (tingsrättens aktbilaga 74, daterad den 27 maj 2015) uttalas bl.a. följande.

På grund av psykisk ohälsa och en oklar missbrukssituation torde ett övervakningsbehov föreligga. En skyddstillsyn vore en hjälp för C men även ha en kontrollfunktion. Frivården har i nuläget inget relevant program som matchar den problematik som föreligger att erbjuda.

C bedöms ej lämplig att utföra samhällstjänstpåföljd då det föreligger svårare psykisk ohälsa samt en oklar missbruksbild.

Mot bakgrund av vad som uttalas i personutredningen kan jag på det nu föreliggande underlaget dock heller inte medge att påföljden istället för fängelse bestäms till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst alternativt i kombination med ett kortare fängelsestraff. Hovrättens dom bör därför fastställas.

Prövningstillstånd

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvillan förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

De omständigheter domstolarna kan beakta som särskilda skäl för skyddstillsyn istället för fängelse följer av 30 kap. 9 § brottsbalken. En tillämpning i ett enskilt

fall är dock beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Jag har därför svårt att se att det kan vara av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar påföljdsfrågan i målet.

CC har gjort gällande att hans personliga och sociala situation avsevärt förbättrats sedan slutet av 2014 och att han är drogfri sedan dess. Att så verkligen är fallet stöds dock inte av den i målet föreliggande personutredningen (se tingsrättens aktbilaga 74, daterad den 27 maj 2015). Om prövningstillstånd meddelas bör därför en kompletterande personutredning inhämtas.

Bevisning m.m.

Preliminärt åberopar jag inte någon bevisning. Jag ber dock att få återkomma med bevisuppgift samt med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Om prövningstillstånd meddelas hemställer jag att en kompletterande personutredning inhämtas.

Anders Perklev

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum Stockholm

Utvecklingscentrum Göteborg

Åklagarkammaren i Uddevalla (AM-60450-14)

Kammaråklagararen Carin Pedersen